

figuras eleganter exprimuntur. Voces autem *spiritus*, *animus* et *anima* litteraliter significant præsentiam substantiæ cogitantis quæ per halitum et respirationem manifestantur; aptissime ergo usurpatæ sunt ad ipsam nominandam; nec ullo modo inde concludi potest populos credidisse animam esse corpoream. Ergo, etc.

Obj. 8°. Nullam habemus ideam substantiæ incorporeæ: ergo est nomen sine re. Ita auctor operis jam citati, *le Système de la nature*, 1° part., c. 7.

R. Nego ant. Nihil enim clarius novimus quam proprias cogitationes nostras: atqui demonstramus cogitationes nostras in subjecto composito residere non posse; hinc merito inferimus existere subjectum incorporeum, cujus plurimas proprietates novimus: hoc autem sufficit ut ipsius existentiam affirmemus. Quid sit ejus natura, ignoramus; quid sit essentia materiæ, non melius intelligimus. Unde materialistæ substantiam spiritualem rejiciunt, quia eam sibi repræsentare non possunt; et immaterialistæ existentiam corporum negant, quia relationem inter ideas et extensionem realiter existentem non percipiunt. Verum multo sapienti philosopho dignius est facta colligere, existentias per effectus otensas admittere, quamvis naturas et modos explicare non valeat.

Præcipuas objectiones incredulorum percurrimus, eas sine ulla imminutione exposuimus, et nulla cum demonstrationibus nostris directe pugnat. Quam ergo lugenda conditio hominum qui, tam debilibus argutiis innixi, excellentem naturam suam deprimunt, et similes vel deteriores belluis sese constituunt!

SCHOLIUM.

Cartesiani et Lockiani acriter disputarunt circa mentis humanæ naturam. Priores dicebant eam cogitare essentialiter, sub nomine cogitationis intelligentes ideam, sensationes et quascumque affectiones,

contendebantque nos habere ideam claram sive ipsius mentis, sive facultatum illius.

Postiores vero negabant nos talem habere ideam. Juxta eos, mens, e manibus Creatoris exiens, est velut *tabula rasa*, verum et falsum suscipere potest, et non nisi per sensum intimum, tum ipsa, tum ipsius operationes nobis innotescunt.

Nos autem æstimamus 1° mentem sui ipsius habere notionem claram in quibusdam, sed valde incompletam, et hanc quidem non *a priori*, sed tantum ex experientia: unde differt ab ideis stricte dictis: 2° hanc notionem, licet inadæquatam, clariorem esse ea quam habemus de corporibus; 3° mentem non semper habere ideas distinctas; sed forte ab initio sensationes experiri. An illud sit essentielle definire non tentamus.

Quæri etiam posset utrum mens, cujus simplicitas fuit demonstrata, haberi valeat, ab iis qui cum Leibnitz sentiunt circa materiam, ut una ex monadibus quibus materia, juxta ipsos, coalescit. Respondendum negative censemus; omnes enim proprietates, actiones et facultates animæ essentialem indicant distinctionem ab elementis simplicibus, quæ absque ulla intelligentia, activitate et spontaneitate videntur et sunt ex omnium confesso, imo et ex natura rei. Unde non tantum ut simplicem, sed et ut omnino immaterialem, etiam in hypothesis monadum, mentem humanam, cum omnibus philosophis, exceptis materialistis modo confutatis, habemus.

CAPUT TERTIUM.

DE UNIONE MENTIS HUMANÆ CUM CORPORE.

Ex duabus substantiis, una corporea et altera incorporea, individuum humanum conflare nunc constat.

Ut integer homo perfecte nosceretur, nunc de

utraque substantia separatim tractandum foret, postea de mirabili illius conjunctione.

Ex partibus mira ordinatione dispositis coalescit corpus; sagacissimi anatomie excultores et physiologistæ quotidie nova supremæ sapientiæ arcana in eo reperiunt: at de illo sic disserere ad medicos pertinet. Utilissime tamen et jucunde philosophiæ alumni legent Nieuwentyt (*Existence de Dieu*, etc., 1re part.), Bossuet (*Traité de la connaissance de Dieu et de soi-même, du corps*, ch. 2, t. XXXIV), Fénelon, Pluche, etc., etc.

De anima jam disseruimus, et quædam adhuc postea dicemus. De sola igitur unione mentis cum corpore nunc tractandum est, et dicemus 1° de illius initio, 2° de natura ejus, et 3° de ejusdem consecrariis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE INITIO UNIONIS MENTIS CUM CORPORE.

Initium existentie corporis ab omnibus noscitur; initium vero animæ non ita apud omnes semper constitit. Variæ enim hac de re, in diversis temporibus, prodierunt philophorum opiniones.

1° Academici docebant Deum in prima origine temporum cunctas simul creasse animas, easque in sideribus collocasse, ut infinitas ipsius perfectiones inde facilius conspicerent. Illæ vero oculos in terram conjicientes, pulchritudines creatas dilexerunt; quod indigne ferens Creator, eas ad habitandum in corporibus humanis, sicut in carceribus, statim damnavit.

2° Censebant Pythagorici omnes animas ab initio rerum simul fuisse creatas et in totidem corpora sive hominum, sive brutorum, immissas, ex quibus deinceps egredientes, in alia corpora nobiliora aut viliora extemplo transeunt, sicque meliorem vel deteriorem obtinent conditionem, prout bene vel male in præcedenti corpore se gesserunt. Perpetuam hujusmodi ani-

marum transmigrationem appellabant *metempsychosin* a verbis græcis μετά, particula quæ aliquam mutationem exprimit, ἐν, in, et ψυχή, anima: hinc brutorum occisionem et carniæ esum omnino prohibebant.

Absurdam hanc metempsychosis doctrinam semper tenuerunt et etiam nunc tenent *Brachmani* in tota India, alii proprio sensu, alii ad sensum pantheistarum. Item, *Talapui*, in regno Siam, *Bonzi*, in imperio Sinensi.

3° Plures antiqui philosophi opinati sunt mentes humanas quasdam esse portiones e divina substantia excerptas, vel ipsam Divinitatem per orbem universum diffusam, et varia corpora organis instructa animantem. Idem ferme sub hoc respectu habet Spinoza, aliique plures pantheistæ, quorum systemata superius explosa fuerunt.

4° Nonnulli arbitrati sunt philosophi animas ex animabus per quamdam emanationem, sicut corpora ex corporibus, propagari, ita animas liberorum ex animabus parentum *per traducem*, ut aiebant, descendere. Huic opinioni aliqui doctores primitivæ Ecclesiæ suffragati sunt ut peccati originalis transmissionem facilius explicarent. Inter eos numeratur S. Aug., qui in lib. 1 *de Anima ejus et origine* (t. X, col. 345), hanc vetat damnari opinionem. Eam tamen poster omnino rejecit.

5° Leibnitz aliam excogitavit hypothesim, cui subscripsit Wolf. Altissimum enim reproductiones corporis organici mysterium sic explicare conatur: omnium futurorum corporum Deus simul creavit germina infinite parva, sed cunctis partibus organicis unicuique propriis instructa, et ea in singulis speciebus collocavit: ubi autem unum ex his germinibus, juxta leges a Creatore statutas, emittitur, tunc evolvitur, augetur et paulatim totum complementum acquirit; hinc organica germina omnium corporum humanorum continebantur in Adamo. Quo posito, asserit Leibnitz Deum cunctas simul creasse animas, et eas

germini corporis, cui postea præesse debebant, statim conjunxisse. Sic a prima mundi creatione manent quasi sopitæ, donec, formato corpore per germinis explicationem, usum facultatum suarum acquirunt.

6° Omnes alii philosophi et theologi unanimi ore tenent mentem humanam immediate a Deo creari quando novum corpus humanum formatur, licet de instanti quo illa creatio locum habeat inter se non conveniant.

Ultima hæc sententia sola admittenda est.

Certum est enim 1° mentem humanam non esse substantiæ divinæ portionem, quia divina substantia, utpote simplex et perfectissima, discerni non potest.

Certum est 2° illam non esse modificationem animæ mundanæ ubique diffusæ, ut ex confutatione systematis Spinosa et aliorum pantheistarum evidenter patet.

Certum est 3° illam ab animabus parentum per traducem non venire. Propagatio enim hujusmodi supponit multipliciter partium, quarum aliæ traducuntur, aliis remanentibus; at demonstravimus mentem humanam nullas habere partes. Ergo, etc.

Certum est 4° transmirationem animarum ad sensum Pythagoricorum plurimumque inter Indas sectarum defendi non posse, 1° quia nulla ratione innititur; 2° quia natura hominis hæc opinio indigna est; 3° quia nullus philosophus serio eam nunc propugnare audeat; 4° quia communi fidelium sensui adversatur; 5° quia Ecclesia, Scriptura sacra et traditione innixa, docet animas, cum corpus formatur, creari, et, dissoluto corpore, redire ad Deum, juxta verba Ecclesiastæ superius citata: *et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.*

5° Cunctæ similiter rejiciendæ sunt opiniones quæ animas corporibus antiquiores faciunt. Singulares enim opiniones nullo fundamento innixæ, juxta rectas ratiocinandi regulas, statim rejiciendæ sunt: quod gratis asseritur, gratis negatur: atqui tales esse prædictas opiniones nemo diffiteri potest. Ergo, etc.

6° Inferendum est ergo mentem humanam immediate a Deo creari eo instanti quo unitur corpori, sive id fiat quadraginta dies circiter post conceptionem, ut communiter docuerunt veteres, quia tunc corpus cœpit habere figuram humanam; sive ante hoc tempus, ut plurimis exemplis comprobatur videtur; sive in ipsomet conceptionis momento, ut pluribus affirmare nunc placet.

Objicitur quod in ea sententia Deus ad nutum hominis quotidie novas crearet animas. Verum hæc obiectio nulla est; Deus enim cuncta opera sua volendo perficit: non difficilius est ipsi novas animas creare quam nova formare corpora, quam res creatas conservare: atqui Deus ad nutum hominis singulis diebus nova format corpora; non tamen ideo subjicitur homini, sed ordini a se libere constituto. Ergo, etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE NATURA UNIONIS MENTIS CUM CORPORE.

Quantum evidens est corpus et animam secum uniri et unicum efficere individuum, tantum obscura et incomprehensibilis est natura hujus unionis. Certum est enim mentem sæpe pro nutu motus in corpore producere, et diversas sensationes, mediante corpore, experiri. Sed qua ratione anima, cum sit simplex, agat in corpus, et corpus in animam, explanare arduum est. Id tamen plerique philosophi tentare voluerunt, et quatuor præsertim excogitaverunt systemata, quorum primum dicitur, *influxus physici*; secundum, *causarum occasionalium*; tertium, *harmonia præstituta*, et quartum, *mediatoris plastici*.

1° Systema *influxus physici* in eo consistit quod mens, licet simplicissima, in corpus physice agat, et vicissim corpus in animam. Ita Euler.

2° Systema *causarum occasionalium* a Descartes, juxta plures, aliis contradicentibus, excogitatum, illustratum fuit præsertim a Malebranche, et a multis

philosophis propugnatur. In eo situm est, quod nec corpus in animam, nec anima in corpus reipsa agat, sed solus Deus motus efficaciter producat in corpore occasione volitionum mentis, et sensationes in anima occasione motuum corporis; non quasi ex operatione imprævisa et ab homine dependente, sed ex legibus generalibus a se initio statutis.

3° Systema *harmonix præstitutæ* excudit Leibnitz. Corpus et anima, juxta hunc auctorem, duo sunt automata, quorum unum est spirituale et alterum materiale. Motus corporis et sensationes animæ per quasdam mechanicæ regulas unicuique proprias efficiuntur, et ita sapienter a Deo præordinatæ sunt ut sibi semper respondeant: in hac utriusque substantiæ motuum et affectionum concordia tota earum sita est conjunctio.

4° Joannes Leclerc, origine Genovensis, præcipuo domicilio Batavus, in opere inscripto: *Bibliothèque choisie*, t. II, p. 114, supponit quoddam existere in nobis ens vivens, nec omnino spirituale, nec omnino materiale, sed medium inter utrumque tenens, cujus ministerio motus efficiuntur in corpore ad voluntatem mentis, et sensationes in mente occasione motuum corporis. Sic perpetua actio Dei non necessaria est, ut in opinione Cartesianorum. Ens istud vocat *mediatorem plasticum*. Hoc systema antea fortiter propugnauerat Cudworth, philosophus in Anglia natus anno 1617, in opere dicto: *Le Véritable Système intellectuel de l'univers*, ed. anno 1668.

At 1° nulla ratione percipitur quomodo substantia omnino simplex physice agere possit in substantiam extensam, et vice versa. Euler igitur unionem mentis cum corpore minime explicat.

2° In systemate Leibnitz vita nostra perpetua foret illusio, et aliunde libertas humana tolli videretur.

3° Figmentum mediatoris plastici est gratuitum et absurdum.

4° In systemate causarum occasionalium tollitur

omnino realitas commercii inter corpus et animam. Rejiciendum ergo videtur hoc systema.

Itaque concludendum est corpus in animam et animam in corpus agere, sed modo nobis ignoto, ac verum esse illud S. Aug. judicium: « Modus quo corporibus adhærent spiritus et animalia fiunt, omnino mirus est, nec comprehendi ab homine potest, et hoc ipse homo est. » *De Civ. Dei*, l. 21, cap. 10, n. 1, t. VII, col. 631.

Quæsierunt insuper philosophi an mens humana in toto corpore, an in aliqua parte tantum, et in qua parte resideat. Variæ adhuc prodierunt opiniones secum pugnant, quarum nulla velut probata haberi potest: id unum certum est, scilicet, animam toti regendo corpori præesse, et in cerebro velut in sensorio communi residere; sed in qua cerebri parte resideat, ignotum esse, nec etiam recte dici posse eam *residere*, quia talis locutio substantiæ omnino simplici proprie convenire non potest.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CONSECTARIIS UNIONIS MENTIS CUM CORPORE.

Sufficienter jam diximus mentem in exercitio facultatum suarum a dispositionibus corporis multum pendere: hoc est generale consecrarium ipsius unionis cum corpore. Sed multo magis pendet a corpore in iis quæ ad sensibilitatem spectant. Hic est locus dicendi de sensationibus, passionibus, habitibus, imaginatione, memoria, somno, somniis ac deliriis circa quæ plures agitari solent curiosæ quæstiones. Non nulla tantum paucis verbis deliberaturi sumus, præcipuas difficultates indicantes, ut qui eas perscrutari voluerit, adire possit auctores, fusius de illis disserentes, inter quos eminentem tenent locum, Malebranche, *de la Recherche de la vérité*; Bossuet, *Traité de la connaissance de Dieu et de soi-même*; Para-du-

Phanjas, *Théorie des êtres insensibles*; Bérard, *Doctrine des rapports du physique et du moral*, etc.

De sensationibus.

Sensationes considerari possunt vel in mente vel in corpore.

Prout in mente spectantur, nihil aliud sunt quam variæ in anima modificationes. Sunt omnino simplices et prorsus indivisibiles: unde conclusimus mentem esse substantiam ab omni materiæ mole segregatam. Nihil ergo cum sensibilibus corporum qualitibus commune habent, licet in præsentî rerum ordine cum illis sint conjunctæ. Hinc quos video colores non sunt in objectis, calor quem experior non est in igne, dolor quem sentio non est in manu nec in pede ubi est vulnus. Has tamen affectiones mentis ad externa referimus objecta, non quod arbitremur eas aut aliquid eis simile in talibus substantiis residere, sed quoniam aliqua existit corporearum partium dispositio, cujus præsentia sic afficimur. Ideo dicimus ignem calidum, glaciem frigidam, nivem albam, solem lucere, etc.

Sensationes autem, quoad corpus spectatæ, sunt quædam fibrarum et nervorum commotiones. Quinque sensibus a Creatore donati sumus, visu, auditu, olfactu, gustu et tactu; duos habemus oculos ad videndum, duas aures ad audiendum, duas nares ad olfaciendum, palatum ad gustandum, et tactus per totum corpus exterius et interius diffunditur. Duplices itaque sunt visus, auditus et olfactus, et unicam sensationem tamen idem objectum excitat.

Ut unaquæque specialis sensatio in mente excitetur sic commoveri debent partes organicæ corporis.

1° *Ad videndum* necesse est ut radii luminis ab omnibus objecti partibus reflectantur, ad pupillam oculi *convergentes* perveniant, triplices membranas et liquores inter eas contentos penetrent, pluries se invicem secantes, perfectam in retina exhibeant ima-

ginem, nervum opticum tangant, et in cerebro commotionem existent.

2° *Ad audiendum*, requiritur ut trepidatio aeris externam cartilagosam auris partem percutiat, canalem introeat, tympanum concutiat, et nervum auditus commoveat.

3° Ut *olfactus* locum habeat, particulæ e corporibus detractæ fibras narium tangere et ope illarum nervos agitare debent.

4° Idem dicendum est de *gustu*: partes de cibis et potibus exeuntes fibras palati et nervos eis connexos agitant: unde si quis humor flexibilitatem naturalem fibrarum disturbet; gustus et olfactus statim pervertuntur.

5° Quoniam innumeræ ac tenuissimæ fibræ cum nervis conjunctæ per totum corpus expanduntur, et omnes nervi, velut funiculi, in eadem cerebri partem, quæ dicitur *sensorium*, coeunt, quoties aliquod objectum corpus nostrum sufficienter tangit ut fibrarum nervorumque commotio ad sensorium perveniat, tunc sensationem *tactus* experimur. Ita dignoscimus utrum corpora nos circumstantia sint calida vel frigida, dura vel mollia, gravia vel levia, plana vel aspera, longa vel brevia, etc. Ad hunc sensum, nonnullæ reducuntur sensationes quæ externum non habent objectum, quales sunt fames et sitis, dolores stomachi et ventris, febris et podagra, etc.; in his enim casibus humores, alimenta, etc., quasdam partes corporis internas nimis dilatant, vel comprimunt, vel distorquent, et ideo mens afficitur.

Hinc tactus multo latius extenditur quam singuli alii sensus. Imo alii sensus ad tactum quodam modo reducuntur, siquidem nulla sensatio nascitur in mente, nisi organa corporis lumine, aere, corpusculis materiæ, etc., tangantur. Ita nihilominus a se invicem distincti sunt, ut unusquisque proprios effectus suos habeat. Unde qui a nativitate cæci sunt et muti, colores et sonos nullo modo sibi repræsentare possunt; olfac-